

Statusrapport og visioner for Rådet for Internationalisering af Uddannelserne

Status 2007; visioner i 2008

Denne rapport beskriver etableringen af Rådet for Internationalisering af Uddannelserne, Rådets aktiviteter det første år samt en række forslag til det videre arbejde i Rådet.

1. Rådets etablering og formål

Rådet for Internationalisering af Uddannelserne (herefter Rådet) blev etableret i starten af 2007 og indledte sin mødeaktivitet i marts måned. Rådet, der sekretariatsbetjenes af CIRIUS, holdt i alt fem møder i 2007.

Formålet med Rådet er at rådgive om internationalisering på alle niveauer af uddannelsessystemet.

CIRIUS er i forbindelse med den nye regerings tiltræden den 23. november 2007 overgået fra Undervisningsministeriets ressort til Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, samtidig er Rådet ligeledes overført. Rådet rådgiver undervisningsministeren, videnskabsministeren samt kulturministeren om fremme af internationalisering af de danske uddannelser.

Rådet skal medvirke til, at internationaliseringen af uddannelsespolitikken både bidrager til samfundets konkurrencedygtighed og vækst og til at øge den mellemfolkelige forståelse.

Medlemmerne af Rådet er udpeget i deres egenskab af sagkyndige, dvs. som personer, der med udgangspunkt i en faglighed og et globalt udsyn har indsigt i problemstillinger vedrørende internationalisering af uddannelser.

Medlemmerne af Rådet er pr. 1/1 2008:

- Hans Peter Jensen, fhv. rektor ved Danmarks Tekniske Universitet (Formand)
- Birgitte Vedersø, rektor ved Alssundgymnasiet Sønderborg (er udtrådt pr. 6/12 2007)

- Conni Simonsen, direktør for Group Service ved Grundfos Management
- Hanne Harmsen, uddannelsesstrategisk vicedirektør ved Københavns Universitet
- Hans Siggaard Jensen, institutleder ved Learning Lab Denmark
- Henrik Sveidahl, Rektor ved Rytmisk Musikkonservatorium
- John E. Andersen, kontorchef ved Københavns Universitet
- Per Nyborg, fhv. generalsekretær ved Universitets- og Høgskolerådet, Oslo
- Svend Trøst, Prorektor ved VIA University College (tidl. Vitus Bering)

Rapporten indledes med et forord af formanden. Derefter behandles de emner, Rådet har drøftet i løbet af Rådets første år. Endelig beskrives Rådets planer for dets aktivitet i 2008.

2. Formanden har ordet ved Hans Peter Jensen

Danmark kan være verdensmester på nogle enkelte områder. Men vi er ikke og kan ikke være det på alle.

Den nylig udkomne rapport fra Videnskabsministeriets Fremtidspanel, "12 udfordringer for videnpolitikken", understreger, at forestillingen om, at Danmark som vidensamfund kan være i verdensklasse på alle hovedområder, er en myte, som vi er bedst tjent med at gøre op med snarest muligt.

Jeg kan kun erklære mig enig. Denne erkendelse er en forudsætning for, at vi kan håndtere de udfordringer og muligheder, der ligger i globaliseringen. På langt de fleste områder kan vi kun sikre os mod at blive hægtet af udviklingen, hvis vi er i stand til og villige til at hente og lære af det bedste fra udlandet.

Det indebærer, at vi dels skal være aktivt med i den internationale konkurrence om de bedste studerende, forskere og undervisere, dels at vi skal prioritere den internationale dimension højere og organisere det internationale arbejde målrettet og professionelt i hele uddannelsessystemet. Det gælder ikke kun på de vidergående uddannelser, men også i grundskolen, i gymnasiet og i erhvervsuddannelserne.

Også erhvervslivet skal være med. Ikke kun de største og mest internationalt orienterede danske virksomheder, men større dele af erhvervslivet – herunder de offentlige arbejdsgivere – bør indse nødvendigheden af at have en international strategi og prioritere medarbejdernes internationale kompetencer. Det bliver kun mere og mere nødvendigt i fremtiden.

Danske uddannelsesinstitutioner er i en lang årrække blevet udsat for en stadig mere omfattende detailregulering. Et resultat af dette har været, at reglerne på

visse uddannelser er i konflikt med hinanden og ikke mindst med de overordnede mål, bl.a. når det gælder indsatsen for at skabe internationaliserede uddannelserne på alle niveauer.

Et eksempel er læreruddannelsen, hvor mindre stramme tøjler kunne bidrage til at uddanne lærere med betydeligt stærkere internationale kompetencer, så lærerne selv og vores børn og unge bedre kan begå sig i en international verden. Desuden vil det gøre uddannelsen mere attraktiv – både for udenlandske og danske studerende – hvilket er essentielt i en tid med faldende interesse for læreruddannelsen.

I årets løb har der været megen diskussion om erhvervslivets holdning til ansøgere og medarbejders internationale erfaring og kvalifikationer. Bl.a. konkluderede en analyse, offentliggjort af DJØF, at medarbejdere hos både private og offentlige arbejdsgivere i mange tilfælde efter en periode med udstationering i udlandet ikke følte, at deres erhvervede internationale erfaring blev udnyttet eller honoreret godt nok, og at de i nogle tilfælde direkte følte sig sat tilbage i karrieren.

Dette er ikke tilfredsstillende. Såvel private som offentlige arbejdsgivere har på længere sigt en klar interesse i at udnytte de internationale kompetencer, som medarbejderne har eller er villige til at erhverve, fx ved at støtte og opmuntre unge til at tage på praktik- eller studieophold i udlandet. Sådanne ophold kan fx styrke sprogkundskaberne, både i engelsk og andre fremmedsprog.

En solid beherskelse af engelsk bliver mere og mere vigtig. Men det betyder imidlertid ikke, at det bliver mindre væsentligt at beherske andre fremmedsprog. Desværre går det den vej, at andre sprogfag end engelsk nedprioriteres, og det er en beklagelig udvikling, som gerne skulle vendes.

Overalt i uddannelsessystemet bør det i dag være en udfordring at gøre internationalisering til en integreret del af uddannelserne. Det kan ikke, som det har været tilfældet mange steder før i tiden, alene overlades til enkelte ildsjæle.

Ildsjælene er en gave for de institutioner, der er så heldige at have dem, men arbejdet er så omfattende, at ansvaret ikke kan overlades til dem alene. Internationalisering bør være et ledelsesansvar, som prioriteres højt. Institutionerne bør have en strategi for internationalisering, og der skal afsættes ressourcer til etablering af en egentlig international enhed, som har ansvaret for at føre strategien ud i livet.

3. Rådets virke i 2007

3.1 Afgrænsning af internationalisering

I løbet af Rådets møder har der været en række drøftelser af internationalisering som begreb set i forhold til uddannelsesverdenen, og Rådet er enig om nødvendigheden af et nuanceret syn på internationalisering, som tager højde for de forskellige sektorer og de forskellige uddannelsesinstitutioners vilkår. Derfor har Rådet besluttet at arbejde med et bredt syn på internationalisering og har fastsat følgende præcisering:

“Internationalisering af uddannelserne betegner det forhold, at uddannelsernes form og indhold udvikler sig i et samspil med udviklingen i de nationale og globale interessenters forventninger, bidrag og krav til uddannelserne.

I alle uddannelser skal der ske en integrering af internationale, interkulturelle og globale dimensioner i mål, handling og organisering.

De virkemidler, der kan tages i brug, omfatter en række elementer såsom curriculumudvikling, udvikling i pædagogik og didaktik, sprog, udvikling i fagudbud, udvikling i kompatibilitet med andre uddannelsesinstitutioner, udvikling i gensidig anerkendelse og gennemsigtighed, internationalt myndigheds- og institutions-samarbejde, salg og markedsføring af uddannelser samt studenter- og lærermobilitet.”

3.2 Barrierer for Danmark som uddannelsesland

Der er bred enighed i Rådet om at sætte fokus på områder, hvor der er store barrierer for internationaliseringen – herunder barrierer for Danmark som uddannelsesland.

Diskussionen om barrierer for Danmark som uddannelsesland har til dels baseret sig på et oplæg, som Jørgen Ørstrøm Møller holdt for Rådet i maj måned.

Jørgen Ørstrøm Møller

Ved mødet den 9. maj bidrog Jørgen Ørstrøm Møller (tidl. ambassadør i Singapo-
re) med et oplæg om barrierer for Danmark som internationalt uddannelsesland.
Jørgen Ørstrøm Møller pegede på en række praktiske problemer, der kan virke
som barrierer for at tiltrække udenlandske studerende og forskere:

- Det danske sprog
- Danske universiteter/uddannelsesinstitutioner er ikke kendte
- Danskere er ikke kendte i udlandet
- Uden cpr-nr. er der kun begrænsede muligheder i Danmark – man kunne evt. indføre et midlertidigt cpr-nr.

- Manglende coaching
- Manglende 'housing'
- Mange udlændinge føler sig ikke velkomne i Danmark – blandt andet pga. oplevet lang sagsbehandlingstid ved Udlændingetjenesten. En løsning kunne være at give universiteterne bemyndigelse til at forhåndsgodkende opholdstilladelser inden for 24/48 timer til senere kontrol af Udlændingetjenesten.

Endelig er Jørgen Ørstrøm Møller af den opfattelse, at Danmark har et unikt uddannelseskoncept, som med passende modificeringer kunne lede til givtig systemeksport på det videregående uddannelsesområde.

Det er vigtigt, at Danmark samlet fremstår som et attraktivt land at komme til. Derfor er det essentielt, at alle myndigheder arbejder sammen om opgaven og ikke stiller u hensigtsmæssige hindringer i vejen for at nå målet om at tiltrække de kloge hoveder. Samarbejdet med Udlændingetjenesten har været nævnt som én af de helt centrale faktorer i denne sammenhæng. Med hensyn til sagsbehandlingstiden er det indtrykket, at den er tilfredsstillende på studentersiden, mens sagsbehandlingstiden er u hensigtsmæssig langsom på forskersiden. Man kunne overveje, om flere repræsentationer i udlandet bør kunne udstede opholdstilladelser.

Sproget er også blevet nævnt som en væsentlig faktor, hvis vi vil tiltrække flere udenlandske studerende og forskere. På de videregående uddannelser er der generelt behov for flere engelsksprogede kurser, hvis Danmark skal gøre sig gældende på det globale uddannelsesmarked. På de tekniske og merkantile uddannelser, er der imidlertid allerede et stort udbud af engelsksprogede kurser. Dette afspejles i tilgangen af udenlandske studerende, hvor der forholdsvis er flere udenlandske studerende på de tekniske og merkantile uddannelser – dette gælder både de lange videregående uddannelser og i særdeleshed de korte og mellem lange videregående uddannelser¹.

Neil Kemp

Ved det første møde den 14. marts var Neil Kemp² - tidligere leder af British Councils markedsføringskontor - indbudt til at præsentere hovedbudskaberne fra rapporten "Towards a Danish International Strategy"³, som han har skrevet for

¹ CIRIUS (2007), *Mobilitetsstatistik for videregående uddannelser 2005/06*

² Neil Kemp har sit eget konsulentbureau, som primært arbejder med det globale uddannelsesmarked og international studentermobilitet.

³ Rapporten kan ses på:

www.ciriusonline.dk/Default.aspx?ID=5788&M=News&PID=9447&NewsID=2325

CIRIUS i samarbejde med Tim Rogers⁴. Rapporten indeholder en analyse af det globale uddannelsesmarked med konkrete forslag til en markedsføringsstrategi for Danmark.

Neil Kemp understreger, at Danmark har et attraktivt produkt og derfor potentiale til at klare sig godt på det globale uddannelsesmarked. Problemet er, at kun få uden for Danmark kender de danske uddannelser. I forlængelse heraf anbefaler han, at Danmark kigger på andre lande, der er aktive på det globale uddannelsesmarked, og derefter udformer en strategi og finder ud af, hvordan man kan differentiere sig fra andre lande. Derudover understreger Neil Kemp, at immigrationsmyndighederne er et nøglepunkt for at opnå succes. Endelig nævner han, at en kvalifikationsnøgle er vigtig for at sikre gensidig anerkendelse og dermed mobilitet.

Rapporten har efterfølgende været til høring, hvor Rådet bidrog med et svar. Heri fremhæver Rådet en svaghed ved rapporten, idet den ikke skelner mellem de aktører, der deltager for profit og de aktører, der deltager for at styrke uddannelsesinstitutionernes kvalitet samt andre hensyn. Drivkraften for danske institutioner skal ifølge Rådet ikke alene være indtjening. Desuden mener Rådet, at den forelagte cost-benefit analyse er utilstrækkelig, og at man bør overveje en aktiv markedsføring rettet mod Europa – specielt i de nye EU lande.

Regeringen har efterfølgende udarbejdet en egentlig national strategi for markedsføring af Danmark som uddannelsesland.⁵

Derudover er der en række praktiske forhold, om hvordan vi modtager de udenlandske studerende, hvilke boliger, vi kan tilbyde dem mv. CIRIUS har fået til opgave at iværksætte en national indsats for markedsføring af Danmark som uddannelsesland. Det betyder, at en enhed i CIRIUS er i gang med at se på en række tiltag i forhold til at gøre Danmark til et attraktivt uddannelsesland. Dette arbejde foregår i et koordineret samarbejde med uddannelsesinstitutionernes satsninger, så initiativerne gensidigt understøtter hinanden. Da området er stort, og der allerede er stor fokus på området, vil Rådet ikke prioritere dette højest, men løbende orientere sig om arbejdet i CIRIUS og forholde sig til enkelte aspekter.

3.3 Sprog

Under samtlige møder i Rådet har sprog og forholdet til internationalisering været berørt. Dette var én af årsagerne til, at man inviterede Jørn Lund til mødet i

⁴ Tim Rogers er tidligere leder af rekrutteringskontoret ved London School of Economics og nu selvstændig konsulent.

⁵ Regeringens strategi kan ses på: www.ciriusonline.dk/marked

december, så man kunne få et kvalificeret input til diskussionen. I denne årsrapport vil tre aspekter blive berørt: engelsk som undervisningssprog, udbud af forskellige sprog og sprog som middel til internationalisering.

Jørn Lund

Ved Rådets møde den 12. december deltog Jørn Lund, direktør for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og formand for regeringens sprogudvalg⁶. Han var blevet bedt om at tale om sprog og internationalisering og fremhævede, at sprogproblematikken ikke bare drejer sig om dansk/engelsk. Det er vigtigt, at vi i Danmark dækker os ind sprogligt i forhold til de lande, vi har samhandel med, fx Tyskland og Østeuropa. Ifølge Jørn Lund bør universiteterne samarbejde om sprogundervisningen for at sikre dækning af de forskellige behov.

Derudover er det vigtigt at skelne mellem forskningssprog og undervisningssprog. Forskere skal ofte formidle deres forskning på engelsk eller et andet fremmedsprog, mens et flertal af de studerende efter studiet skal arbejde i Danmark og kommunikere med andre danskere. Dertil kommer, at mange undervisere ikke har forudsætningerne for at undervise på et andet sprog, og de studerende har svært ved at forholde sig kritisk på et andet sprog end deres modersmål. Derfor foreslår Jørn Lund en fleksibel parallelsprogsstrategi, hvor man hverken kan fravælge dansk eller engelsk.

Når man taler om engelsk som undervisningssprog, er det nødvendigt at tage højde for, hvilken del af uddannelsessystemet der er tale om. Der er naturligvis stor forskel på vilkårene for en folkeskole og for en videregående uddannelsesinstitution.

På de videregående uddannelser er der mangel på engelsksprogede kurser/uddannelser, hvis vi vil tiltrække flere udenlandske studerende. Men nogle steder er det et problem, at ikke alle undervisere er tilstrækkeligt kvalificerede til at forestå undervisning på engelsk. Samtidig er der en fare for, at de studerende ikke får alle nuancer med, hvis der udelukkende undervises på et fremmedsprog. Flere steder er der ved at blive oprettet sprogcentre, der blandt andet sætter fokus på sproglig efteruddannelse af underviserne på universiteterne. Dette kunne være en løsning på de manglende sprogkvalifikationer blandt underviserne.

Rådet er desuden enig om, at det også er vigtigt at fokusere på andre sprog end engelsk. Hvis vi skal kunne klare os i fremtidens konkurrence, er det nødvendigt

⁶ Regeringens sprogudvalg er nedsat af kulturminister Brian Mikkelsen for at klargøre, om der er brug for en sproglov.

med andre sprog og kulturforståelse. Det er derfor vigtigt at motivere til læring af flere forskellige fremmedsprog allerede i grundskolen.

Derudover har sproget som middel til internationalisering været diskuteret. Undervisning på engelsk er naturligvis ikke ensbetydende med, at man internationaliserer. Men fremmedsprog spiller en central rolle for internationaliseringen, da det er en forudsætning for interaktionen med andre udefra. Det er således essentielt, at elever, studerende og undervisere kan begå sig på et andet sprog, så man har mulighed for at deltage i internationale projekter, hvad enten det drejer sig om projektsamarbejde på tværs af landegrænser eller gæsteundervisning ved et udenlandsk universitet.

Rådet vil tage sprogproblematikken op igen, når en kommende rapport fra regeringens sprogudvalg foreligger.

3.4 Internationalisering af læreruddannelsen

I regeringens globaliseringsstrategi understreges det, at viden om andre lande, sprogfærdigheder og international kultur- og samfundsforståelse er grundlæggende kompetencer for at deltage aktivt i et samfund præget af globalisering. Undervisningen i folkeskolen skal derfor have et globalt perspektiv. Det betyder, at engelskundervisningen skal styrkes, og at alle elever i folkeskolen i løbet af deres skoletid skal deltage i mindst ét internationalt projekt.

Tove Heidemann

Tove Heidemann fra daværende CVU Sønderjylland var gæst ved mødet den 27. august, hvor hun talte om internationalisering af grundskolesektoren. Tove Heidemann er enig i de linjer, Globaliseringsrådet har udstukket med hensyn til internationalisering, men påpeger behovet for opfølgning. Hun nævnte, at Undervisningsministeriet er i gang med at revidere Fælles Mål for folkeskolen, og at den internationale dimension efter hendes opfattelse ikke indgår tilstrækkeligt i arbejdet. Desuden fremhævede Tove Heidemann kommunerne som værende af stor betydning for internationaliseringen.

Endelig mente Tove Heidemann, at alle børn bør have mulighed for at deltage i udveksling, og at der bør være mulighed for 'Content and Language Integrated Learning' (CLIL) i de danske skoler. I forlængelse heraf sagde hun, at lærerne bør have internationale kompetencer, men at læreruddannelsen er den mest nationaltrettede uddannelse i Danmark – fx er det i praksis svært at tage en del af læreruddannelsen i udlandet.

For at kunne løfte denne opgave i grundskolen må fremtidens lærere rustes til

arbejdet – allerede på læreruddannelsen, men også under videre- og efteruddannelsesforløb. Det betyder, at lærerne skal erhverve kompetencer, der gør dem i stand til at bibringe eleverne et internationalt udsyn, viden, forståelse og evne til at agere i et flerkulturelt miljø. Lærerne skal inspireres til at inddrage den internationale dimension i undervisningen – jo tidligere, jo bedre. Det er derfor nødvendigt, at den internationale dimension tænkes ind allerede på læreruddannelsen.

I lyset af dette har Rådet besluttet at nedsætte en arbejdsgruppe, der arbejder med internationalisering af læreruddannelsen. På baggrund af arbejdsgruppens indspil vil Rådet udgive en rapport med en række anbefalinger til, hvorledes vi kan sikre, at vores lærere bliver rustede til at give undervisningen i grundskolen et solidt globalt perspektiv.

Arbejdsgruppen består af Hans Peter Jensen (formand for Rådet), Tove Heide-mann (Head of International Relations, University College Syd) og Peter Wellen-dorf (Head of International Department, VIA University College). Fra CIRIUS bistår kontorchef Lia Leffland og specialkonsulent Ina Winther Groth arbejdsgruppen.

Under arbejdet med internationalisering af læreruddannelsen er arbejdsgruppen stødt på en række barrierer, der hindrer, at læreruddannelsen kan få det ønskede internationale element. Rådet vil komme med forslag til, hvorledes disse barrierer kan nedbrydes. Rapporten forventes at udkomme i august 2008.

3.5 Eksterne oplæg ved formanden

Hans Peter Jensen har som formand for Rådet medvirket som foredragsholder i en række sammenhænge, fx ved præsentation af EU's internationaliseringsprogrammer i Danmark, ved diverse internationaliseringskonferencer for gymnasieskoler og professionshøjskoler samt en konference om rekrutteringsstrategier for naturvidenskabelige uddannelser i Danmark. Derudover har formanden i oktober været foredragsholder om internationaliseringen af uddannelserne i Danmark i Undervisningsministeriets Uddannelsesdepartement i Stockholm.

4. Forslag til videre arbejde

Der har i Rådets første leveår været mange forskellige problemstillinger oppe at vende og ønske om at gå mere i dybden med flere af dem.

På baggrund af et brev til undervisningsminister Bertel Haarder angående revideringen af Fælles Mål for folkeskolen, har Rådet fået udkast til fagformål, slut- og trinmål til gennemsyn med henblik på eventuelle bemærkninger til den internationale dimension. Derfor vil høringen over de reviderede Fælles Mål blive en af de første opgaver i det nye år.

Under arbejdet med internationalisering af læreruddannelsen har der været afholdt et møde med Professionshøjskolernes Rektorkollegium. Her blev formanden gjort opmærksom på, at der er potentiale i at styrke internationaliseringen af sundhedsuddannelserne. Fx i forbindelse med de autorisationsbelagte uddannelser såsom sygeplejerskeuddannelsen, hvor der p.t. ikke er mulighed for udvikling af egentlige internationale uddannelser med undervisning på engelsk, fordi autoriserede sygeplejersker skal kunne indgå i behandlingen af danske patienter.

Gymnasieområdet er ligeledes inde i Rådets overvejelser for det kommende arbejdsår, idet det kunne være væsentligt at se på gymnasireformens betydning for internationaliseringen af gymnasiet.

Desuden er der netop kommet en ny lov om erhvervsuddannelser, som vægter det internationale arbejde væsentligt højere end tidligere. Det kan derfor være interessant for Rådet at se nærmere på vilkårene for, at internationaliseringen får det ønskede løft på erhvervsuddannelserne.

Derudover er opmærksomheden blevet henledt på de såkaldte "DANIDA-kurser", som ikke har været mulige siden 2001. Rådet vil gerne se nærmere på dette og andre muligheder for at yde udviklingsbistand gennem uddannelse. Herved kunne man bidrage til internationaliseringen af uddannelserne på en anden måde, end det sædvanligvis bliver tænkt.

Boligforholdene for udenlandske studerende er blevet nævnt, bl.a. i forbindelse med diskussionen om barrierer for Danmark som uddannelsesland. CIRIUS har endnu ikke taget fat på boligproblematikken i forbindelse med den nationale strategi for markedsføring af Danmark som uddannelsesland, men det er planen, at markedsføringsenheden også skal se på dette element. Rådet overvejer at tage emnet op og sparre med markedsføringsenheden på dette område.

Samtidig med at CIRIUS arbejder med at tiltrække udenlandske studerende til Danmark, er der behov for fokus på den udgående mobilitet, som har været stagnerende de seneste år. Rådet finder det vigtigt at se på, hvordan man kan motivere de danske studerende til at tage ud, hvorfor dette er et muligt emne for Rådet i 2008.

Rådet følger endvidere udviklingen med hensyn til hvilke muligheder, der eventuelt bliver for at udbyde danske uddannelser i udlandet. I regi af Universitets- og Bygningsstyrelsen arbejder man med rammerne for universiteternes internationale arbejde – herunder rammerne for tilstedeværelse i udlandet. Desuden har Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling netop offentliggjort en Kinastrategi, der også berører temaet. Rådet ønsker at medvirke som høringspart, når der foreligger konkrete forslag.

Endelig har der i forbindelse med Rådets møder også været interesse for de små sprogfags svækkede stilling, hvorfor det vil blive sat på dagsordenen i løbet af 2008. Sprogproblematikken kunne fx tænkes ind i en større sammenhæng om internationale læringsmiljøer, hvor der er behov for nogle konkrete anbefalinger.